

ПРОУЧВАНЕ НА УПОТРЕБАТА НА СЪДЪРЖАЩИ ОМЕГА-3 МАСТНИ КИСЕЛИНИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ В ПЕРИОДА 2011-2013 ГОДИНА

Валерия Николова¹, Стефка Вълчева-Кузманова²

¹Магистърска програма по Фармацевтичен мениджмънт,
Факултет по обществено здравеопазване,

²Катедра по предклинична и клинична фармакология, Факултет по медицина,
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ - Варна

STUDY OF THE USE OF PRODUCTS CONTAINING OMEGA-3 FATTY ACIDS IN BULGARIA FOR THE PERIOD 2011-2013

Valeria Nikolova¹, Stefka Valcheva-Kuzmanova²

¹Master's Program in Pharmaceutical Management, Faculty of Public Health,

²Department of Preclinical and Clinical Pharmacology, Faculty of Medicine,
Medical University "Prof. Parskev Stoyanov" - Varna

РЕЗЮМЕ

На българския пазар продуктите, съдържащи омега-3 мастни киселини (МК), са: един лекарствен продукт (ЛП) и множество хранителни добавки (ХД). Целта на настоящото проучване е да се анализира употребата на продукти, които съдържат омега-3 МК в България за периода 2011-2013 г. Изследването е направено по данни от международната анализаторска компания IMS Health. Данните показват, че в годините 2011-2013 има слаба тенденция за повишаване на продажбата на ЛП, съдържащ омега-3 МК, както в брой продадени опаковки, така и в стойностно изражение при леко повишаваща се средна цена за опаковка. Като цяло продажбите на ХД, съдържащи омега-3 МК, бележат спад през 2012-2013 г. спрямо 2011 г. както по брой продадени опаковки, така и в стойностно изражение при лек спад на средната цена за опаковка. В проучвания период пазарният дял на ХД е 500 пъти по-голям в сравнение с този на ЛП. Преобладаващата употреба на ХД може да се обясни с голямото разнообразие и брой на тези продукти, както и с много по-ниската им цена в сравнение с тази на ЛП.

Ключови думи: омега-3 мастни киселини, лекарствени продукти, хранителни добавки, употреба, България

ABSTRACT

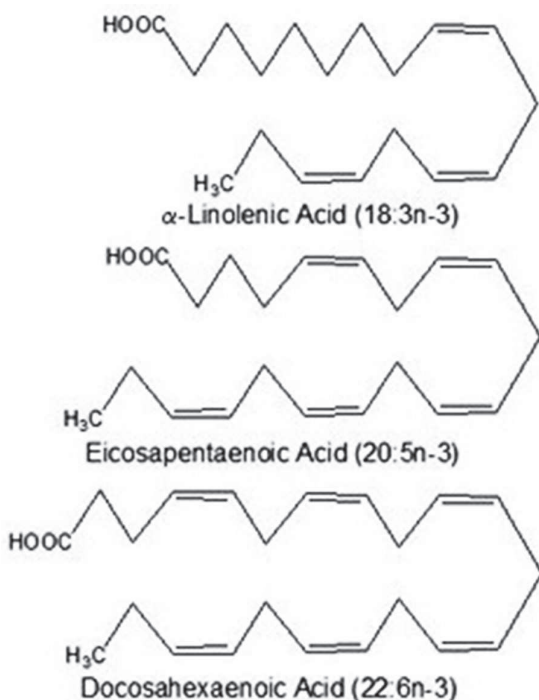
On the Bulgarian market, the products containing omega-3 fatty acids (FA) are: one medicinal product (MP) and a great number of food supplements (FS). The purpose of this study was to analyze the use of products containing omega-3 FA in Bulgaria for the period 2011-2013. The market research was done according to data from IMS Health. The results from the study showed that in the years 2011-2013 there was a slight increase in the sale of the MP containing omega-3 FA, both in number of packs sold and in terms of value accompanied by a slight increase in the average package price. As a whole, the sales of FS containing omega-3 FA decreased in 2012-2013 compared to 2011 in number of packs sold, and in terms of value accompanied by a slight decrease in the average price per pack. In the study period, the market share of the FS was 500 times greater than that of the MP. The predominant share of FS could be explained by the greater variety and number of these products, as well as by the considerably lower cost of a FS pack compared to that of the MP.

Keywords: omega-3 fatty acids, medicinal products, food supplements, use, Bulgaria

УВОД

Омега-3 мастните киселини (МК) са полиненаситени мастни киселини с двойна връзка ($C = C$) при третия въглероден атом от края на въглеродната верига. Мастните киселини имат два края. Единият е този с карбоксилна киселина ($-COOH$), който се счита за начало на веригата, т.е. „алфа“, и другият е с метилова група ($-CH_3$), който се счита за „опашка“ на веригата, т.е. „омега“.

Трите вида омега-3 мастни киселини (Фиг. 1), които участват в човешката физиология, са α -линоленова киселина (α -linolenic acid, АЛК), която се намира в растителните масла, ейкозапентаенова киселина (eicosapentaenoic acid, ЕПК) и докозахексаенова киселина (docosahexaenoic acid, ДХК), които се срещат в рибеното масло.

Фиг. 1. Химическа структура на омега-3 мастните киселини

Човешкият организъм е в състояние да синтезира ДХК и ЕПК от АЛК, съдържаща се в лененото, конопеното и рапичното масло, но превръщането е в много ниска степен (1). Омега-3 МК се набавят основно в готов вид от хранителни източници и добавки. Приемът на омега-3 МК предпазва от сърдечносъдови заболявания (5), инсулт, диабет, ревматоиден артрит (2), рак, астма, психични заболявания (биполарна депресия, шизофрения) (3, 6) и много други. Омега-3

МК участват във функционирането на централната нервна система. Те са едни от важните съставки на кърмата, които гарантират нормалното умствено развитие на бебето (4). Те спомагат за поддържане на вниманието, мисленето и координацията, за развитието на ретината и зрителната острота. Недостигът на омега-3 МК може да доведе до хиперактивност у децата, както и до поведенчески разстройства като депресия и тревожност. Много е важен ефектът на омега-3 МК върху сърдечносъдовата система. Те понижават нивото на триглицеридите, като по този начин предпазват артериите. Повишеният прием на омега-3 МК има добър ефект при дислипидемия, коронарната болест на сърцето и високо кръвно налягане, както и при диабет тип 2, затлъстяване, улцерозен колит, болест на Крон, анорексия невроза, изгаряния, остеоартроза и остеопороза.

Основен източник на омега-3 МК е рибеното масло. На пазара под продуктовото наименование рибено масло се сочат маслата от най-различни видове риби като риба тон, херинга, сардина, скумрия и съомга. За стандарт в рибеното масло се приема съдържание на 180 мг ЕПК и 120 мг ДХК в 1000 мг масло. В зависимост от целите на продукта съотношението може да е в полза на ДХК, да се съдържа повече ЕПК или да се предлагат самостоятелно ЕПК или ДХК. Напоследък стават все по-популярни концентрираните рибени масла, в които количествата омега-3 МК достигат до 70%, докато концентрациите в стандартизираното рибено масло са 30%. Самото рибено масло може да се раздели на няколко вида в зависимост от това в каква форма са мастните киселини. Най-евтина и по-разпространена е етил-естерната форма.

Целта на настоящото проучване е да се анализира употребата на продукти, които съдържат омега-3 МК, в България за периода 2011-2013 г.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Проучени са наличните на пазара в България продукти, съдържащи омега-3 МК в категориите: лекарствени продукти (ЛП) и хранителни добавки (ХД).

Продажбата на ЛП и ХД е отчетена по данни от международната анализаторска компания IMS Health, която дава актуални цифри (в брой продадени опаковки и стойност в лева по цени от дистрибутор на едро) за състоянието на фармацевтичния бизнес, следи за динамиката и представянето на компаниите на аптечния и болничния пазар. Употребата е проучена на базата на

количество (брой продадени опаковки) и стойност (в лева) в годините 2011, 2012 и 2013.

Проследени са следните показатели: количество и стойност на общо употребените продукти, съдържащи омега-3 МК. Същите показатели са определени и за различните категории продукти – ЛП и ХД. Анализирани са тенденциите в употребата, както и факторите, повлияващи тази употреба.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Видове ЛП и ХД, съдържащи омега 3 МК, в България

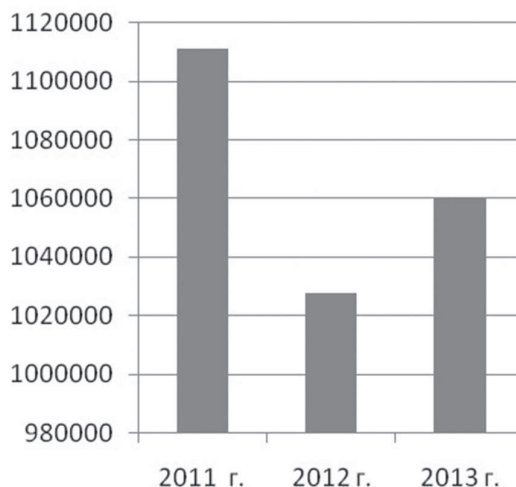
В България има един регистриран за употреба ЛП, съдържащ омега-3 МК, както и множество ХД. Част от ХД са комбинирани и съдържат допълнително някои от следните съставки – витамин Е, селен, фолиева киселина, гинко билоба, цинк, коензим Q10, витамин B₆, витамин B₁₂, витамин D₃.

Източниците на омега-3 МК са много и на българския пазар се предлагат най-различни варианти (от съомга, от черен дроб на акула, от треска и др.). Най-качествената суровина за ХД, съдържаща омега-3 МК, е рибеното масло от съомга. Съомгата е най-дълбоководната и пречистена риба, имаща ниско съдържание на живак. Според последните проучвания е най-добре да се приема ХД, съдържаща не по-малко от 1000 мг рибено масло от съомга, задължително съдържаща витамин Е, който е най-добрият антиоксидант и предпазва от окисление рибеното масло.

Общ преглед на пазара на съдържащи омега-3 МК продукти в България за периода 2011-2013 г.

На Фиг. 2 са показани продадените опаковки от всички продукти (ЛП и ХД), съдържащи омега-3 МК, в България за периода 2011-2013 г. Вижда се, че през 2012 г. се наблюдава спад в продажбите на този тип продукти, като разликата в брой

опаковки спрямо предходната 2011 г. е 83361 или 7%. През 2013 г. продажбите се покачват спрямо 2012 г. с 32290 опаковки или с 3%.

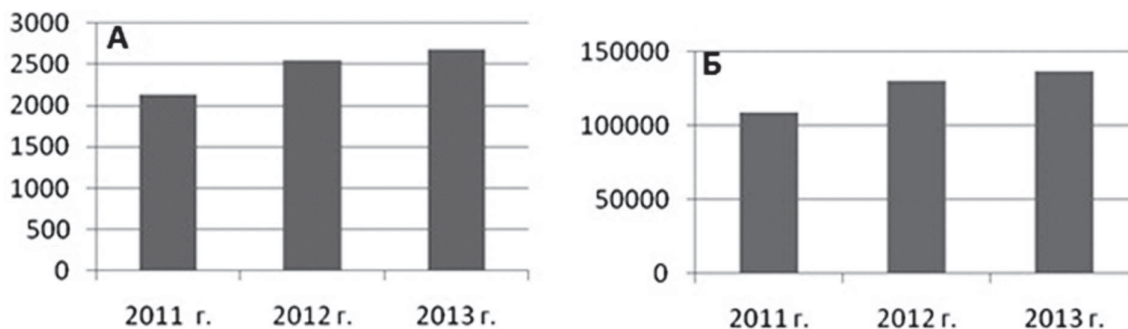

Фиг. 2. Употреба в количество (брой опаковки) на всички продукти, съдържащи омега-3 МК, в България в периода 2011-2013 г.

Преглед и анализ на пазара в България на ЛП, съдържащ омега-3 МК, за периода 2011-2013 г.

В България има само един ЛП, съдържащ омега-3 МК. Той се отпуска в опаковка от 1000 мг 28 капсули. Този продукт съдържа етилов естер на ЕПК, етилов естер на ДХК и алфа-токоферол (витамин Е) като антиоксидант. Според данни на IMS Health в периода 2011-2012 г. продажбите на ЛП се повишават с около 20%, докато в периода 2012-2013 г. повишението е сравнително малко – около 5% (Фиг. 3А).

На Фиг. 3Б е показана стойността на продадените опаковки от ЛП, съдържащ омега-3 МК, в периода 2011-2013 г. Повишението на стойността от 2011 г. до 2012 г. е 20808 лв. или 19%, а в периода от 2012 г. до 2013 г. увеличението е със 7089 лв.,

Фиг. 3. Употреба в количество (брой опаковки) (панел А) и в стойност (лв.) (панел Б) на ЛП, съдържащ омега-3 МК, в България в периода 2011-2013 г.

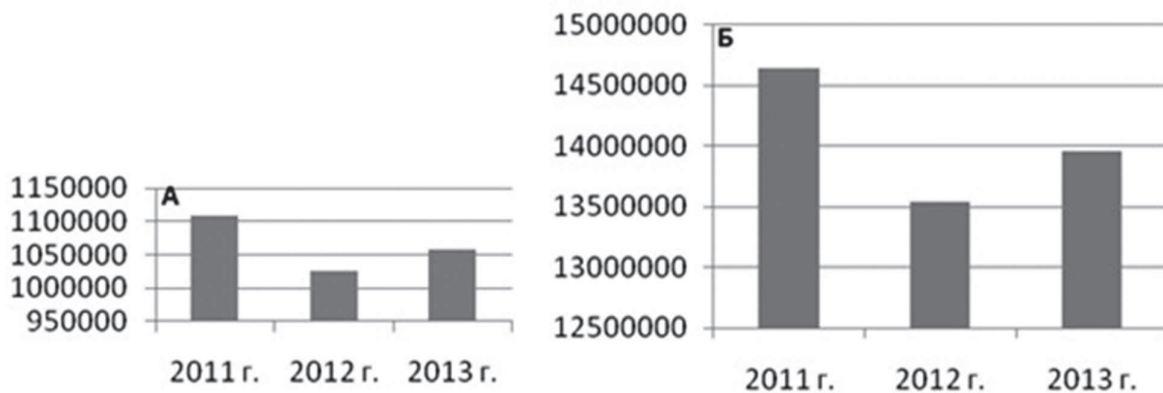
което е 5.5%. Така общото повишение за периода 2011-2013 г. в стойностно изражение е 27897 лв., което се равнява на 25%.

Повишаването на продажбите в стойностно изражение следва закономерно повишаването на количеството продадени опаковки, което се обяснява със сравнително малко променящата се цена – 51 лв. за 2011 г., 53 лв. за 2012 г. и 54.55 лв. за 2013 г.

Преглед и анализ на пазара в България на ХД, съдържащи омега-3 МК, за периода 2011-2013 г.

На Фиг. 4А е показано продаденото количество ХД, съдържащи омега-3 МК, в периода 2011-2013 г. На нея се вижда намаляването на продажбите в опаковки в периода 2011-2012 г. с 83769 броя, което е 7.5%. През 2013 г. се наблюдава увеличение на продажбите спрямо 2012 г., като уве-

пазарният дял на ХД е 500 пъти по-голям в сравнение с този на ЛП. Този относително малък дял на ЛП може да се обясни с относително високата цена (около 5 пъти по-висока от тази на ХД). ХД, съдържащи омега-3 МК, се радват на по-голям интерес, което се дължи на добрите продажни цени, на по-големия брой и разнообразие на тези продукти, а също и на по-голямата информираност за ХД. Здравни вестници, списания, телевизионни предавания и интернет представят подробна информация за полезното действие от приема на омега-3 МК под формата на ХД. През последните години се наблюдава преориентиране на българския пациент към лечение с природни продукти, както и към ранна профилактика срещу хронични заболявания като сърдечно-съдовите. Именно такива пациенти проявяват интерес към ХД, съдържащи омега-3 МК

Фиг. 4. Употреба в количество (брой опаковки) (панел А) и в стойност (лв.) (панел Б) на ХД, съдържащи омега-3 МК, в България в периода 2011-2013 г.

личението е с 32 151 опаковки или 3%.

На Фиг. 4Б е показана стойността на продадените ХД, съдържащи омега-3 МК, за периода 2011-2013 г. През 2012 г. спрямо 2011 г. има спад в стойността на продажбите с 1088997000 лв. или 7%. В периода 2012-2013 г. се наблюдава слабо увеличение с 417963000 лева, което се равнява на 3%.

Средната цена на ХД през 2011 г. е около 13.50 лв., през 2012 г. – около 12 лв., и през 2013 г. – около 10.50 лв. Така в периода 2011-2012 г. средната цена на опаковка спада с 1.32 лв., а в периода 2012-2013 г. тя допълнително се понижава с 1.40 лв.

От направения анализ на продажбите на продукти, които съдържат омега-3 МК, може да се направи заключение, че най-голямо потребление имат ХД, които са 99.98% от общия пазар на продуктите, съдържащи омега-3 МК. ЛП заема едва 0.2% от продажбите. Така в проучвания период

Според повечето мениджъри на фармацевтични фирми, предлагащи ХД с омега-3 МК, относителният спад в употребата на тези ХД през 2012-2013 г. спрямо 2011 г. се дължи на намалената платежоспособност на българския потребител. Основните потребители на ХД с омега-3 МК са пациенти на възраст между 55-75 г. Този диапазон обхваща повече пациенти в пенсионна възраст, при които финансовите възможности са драстично намалени.

ИЗВОДИ

Както показва анализът на данните на IMS Health за фармацевтичния пазар за периода 2011-2013 г., българският потребител използва омега-3 МК предимно под формата на ХД. На пазара в България има само един ЛП, съдържащ омега-3 МК, който има много малък пазарен дял. Основ-

ни причини за това са повишената информираност на пациентите за ХД и високата ценова разлика между ЛП и ХД при малка разлика състава им. Като цяло продажбите на ХД, съдържащи омега-3 МК, бележат спад през 2012-2013 г. спрямо 2011 г. Основна причина за това вероятно е икономическото положение, водещо до намалена покупателна способност на българския потребител.

ЛИТЕРАТУРА

1. Brenna JT. Efficiency of conversion of alpha-linolenic acid to long chain n-3 fatty acids in man. *Curr Opin Clin Nutr Metab Care.* 2002;5(2):127-32.
2. Miles EA, Calder PC. Influence of marine n-3 polyunsaturated fatty acids on immune function and a systematic review of their effects on clinical outcomes in rheumatoid arthritis. *Br J Nutr.* 2012;107(Suppl. 2):S171-84.
3. Perica MM, Delas I. Essential fatty acids and psychiatric disorders. *Nutr Clin Practice.* 2011;26(4):409-25.
4. Richardson AJ. Omega-3 fatty acids in ADHD and related neurodevelopmental disorders". *Int Rev Psychiatry.* 2006;18(2):155-72.
5. Rizos EC, Ntzani EE, Bika E, Kostapanos MS, Elisaf MS. Association between omega-3 fatty acid supplementation and risk of major cardiovascular disease events. A Systematic review and meta-analysis. *JAMA.* 2012;308(10):1024-33.
6. Van West D, Maes M. Polyunsaturated fatty acids in depression. *Acta Neuropsychiatrica.* 2003;15(1):15-21.

Адрес за кореспонденция:

С. Вълчева-Кузманова
Катедра по предклинична и клинична
фармакология, Факултет по медицина,
Медицински университет
„Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна
гр. Варна, 9002, ул. „Марин Дринов“ № 55
e-mail: stefkavk@yahoo.com